



Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/3, p. 413-424

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11587>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 16.02.2017

✓ Accepted/Kabul: 30.03.2017

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Baykal BİÇER – Yrd. Doç. Dr. Pakize
ARIKAN SANDIKCIOĞLU – Yrd. Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU –
Yrd. Doç. Dr. Gülay ÖZDEMİR AKGÜNDÜZ

This article was checked by iThenticate.

HASTANIN İSTEM DURUMUNA GÖRE ÖTANAZİ TÜRLERİNİN VAROLUŞÇU YORUMU*

Faruk MANAV**

ÖZET

Bu makalenin amacı, hastanın istem durumuna göre ötanazi türlerine varoluşçu bir yaklaşım sergileyebilmenin olanağını gözler önüne sermektir. Bu kapsamda, öncelikle ilgili literatürden hareketle hastanın istem durumuna göre ötanazi türlerinin kısa açıklamaları yapılmış ve bu tanımlardan yola çıkarak, bu türlerde ortaya çıkma olasılığına sahip olan bazı sorular ya da sorunlar, varoluşçu bir tarzda yeniden düzenlenmiştir. Bu sorulara ya da sorunlara varoluşçuluğun temel düşünceleri ve temaları çerçevesinde birtakım yorumlar gündeme getirilerek yanıtlar aranmaya çalışılmıştır. Çalışmada, istemli ötanazi bağlamında kişinin bedeni ile olan ilişkisi, yaşam yerine ölümün tercih edilmesi, yaşama son verme özgürlüğünün bulunup bulunmaması ve istemsiz ve istem-dışı ötanazide de başkalarının kişi yerine karar vermesi gibi birtakım varoluşsal sorunların gözlemlenebileceği görülmüştür. Bu sorunlara varoluşçuluğun bakış açısıyla bir yaklaşım sergilendiğinde sonuç olarak gözlemlenen ise şu olmuştur: Varoluşçulukta yaşamın ölüme göre daha öncelikli olması ve insanın yaşadığı süre boyunca yaşamını ne ölçüde anlamlandırığının taşıdığı hayati önem nedeniyle ötanaziye olumlu bir bakış açısı sergilenemeyeceği kanaatine varılmıştır. Çünkü kişi bedenine sahip olamaz, aksine bedeni olmadan kişinin var olması düşünülemez. Yaşam ise kişinin varlığının anlam kazanması için önemlidir çünkü tüm olanaklar onun içindedir. Bu nedenle özgürlük ve bununla ilgili olarak yapılan seçimler yaşama dairdir. Ölüm de bir seçenek değildir ve hiç kimse başkasının yaşamı üzerinde karar verme hakkına sahip değildir.

Anahtar Kelimeler: Ötanazi, varoluşçuluk, yaşam, ölüm

* Bu makale, 13-15 Ekim 2016 tarihleri arasında Elazığ Fırat Üniversitesi'nde düzenlenen 1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan ve özeti basılan "Ötanazi Olgusuna Varoluşçu Bir Yaklaşım" başlıklı bildirinin bir kısmının genişletilmesiyle yazılmıştır.

** Yrd. Doç. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, El-mek: faruk-manav@hotmail.com

EXISTENTIALIST INTERPRETATION OF THE TYPES OF EUTHANASIA BY PATIENT'S VOLUNTARINESS STATUS

ABSTRACT

This paper aims to reveal the possibility of adopting an existentialist approach towards types of euthanasia by patient's voluntariness status. Within this scope, firstly the types of euthanasia by patient's voluntariness status are briefly described on the basis of the relevant literature, and then, on the basis of these definitions, a number of questions or problems that may arise concerning each of these types are reformulated in an existentialist style. Answers were sought for these questions or problems by bringing forward a number of comments within the framework of the fundamental ideas and themes of existentialism. It was understood during the study that a number of existential problems can be observed within the context of voluntary euthanasia such as the person's relationship with his/her body, preference of death over life, and whether the freedom to end a life exists, as well as other problems within the scope of non-voluntary and involuntary euthanasia such as others' decisions on behalf of the person. Applying an existentialist approach towards these problems yielded the following conclusion: It is not possible to adopt a positive approach towards euthanasia because of the priority given to life over death in existentialism and because of the vital importance attached to how much a person has made sense of his/her life throughout the period he/she has lived. For the individual cannot possess his/her body; on the contrary, he/she cannot be thought to exist without his/her body. Life is important for the existence of the person to get meaningful because all possibilities are in it. Therefore, freedom and the choices made in connection with this are related to the life. Death is not an option, and no one has the right to make a decision over others' lives.

STRUCTURED ABSTRACT

This study aims to reveal the possibilities of adopting an existentialist approach towards types of euthanasia by patient's voluntariness status. Within this scope, some questions that may arise in relation to the different types of euthanasia based on the status of voluntariness were formulated in an existentialist style and on the basis of the fundamental ideas and themes of existentialism, and it was attempted to find answers for these questions from an existentialist perspective.

The first question that arises in relation to voluntary euthanasia, the type of euthanasia where the patient directly requests euthanasia, is 'Is it an existential choice to choose death rather than life?' This question evokes the following comment: According to existentialism, an individual's request for euthanasia is not a possibility since choosing to live can be considered to be a more positive and better choice compared to the choice of death. For the way of getting free of a painful situation is not through choosing death, but through trying to make sense of life.

Turkish Studies

Another question arising in relation to voluntary euthanasia is 'Does the human have the freedom to end his life?'. As a possible existentialist answer to this question, it was concluded that the human is free as long as he/she strives to exist and makes choices to make sense of his/her life and existence. Accordingly, considering that an act of requesting to end own life through euthanasia indicates abandoning existence rather than existing, it can be suggested that the human does not have the freedom to end his/her own life. Another question concerning voluntary euthanasia is 'May the person have the right to do whatever he/she wants on his/her own body?' The possible existentialist answer for this question is that the person cannot do anything he/she wishes to do on his/her body. In conclusion, it is possible to suggest that a person's will to die due to suffering, i.e. voluntarily requesting euthanasia, cannot be considered as an act that can be approved from existentialist perspective. If the human's duty is to make sense of life, this duty can be well performed in the case of an incurable disease or a loss of physical functions.

The question that may arise with respect to non-voluntary euthanasia is 'Can others decide for a person?', as other people decide for the patient in the case of non-voluntary euthanasia. The answer to this question concerns the position of a human among others, i.e. other humans, and to what extent others influence individual existence. Others' making a decision for a person is not an acceptable act according to existentialism. Therefore, non-voluntary euthanasia includes a quite problematic situation from an existentialist perspective: the lack of any finding about whether the concerned person wants to die or not. In other words, even though the person is, or seems to be, not able to express himself/herself, he/she may actually have a desire to hold on to life, as in the below case.

The existential problems arising in relation to involuntary euthanasia, where the patient's will is not taken into consideration, are similar to those related to non-voluntary euthanasia in terms of the existential problems to arise from others' making a decision for a person.

This study, which aimed to interpret the concept of euthanasia from an existentialist perspective, showed that apart from the discussions on euthanasia in such fields as medicine, religion and ethics, another issue to be discussed is the existential questions or problems that have the possibility arise. These problems, which are not directly reflected in the discourses or ideas of existentialist philosophers, revolve around such themes as choice and decision-making, freedom, death, and 'others', which may possibly come into question in the cases of a person's choice of death over life, ending own life, right to do anything on own body, and others' making decision on behalf of the person. Consequently, it was determined that the types of euthanasia, as classified by the status of voluntariness, cannot be regarded positively from the perspective of existentialism. The fundamental ideas of existentialism focus on how a person can make sense of his/her individual existence; and considering that the life is to be lived and that escaping or refraining from it does not have any positive influence on acquiring a sense of individual existence, the decision of death for a person with an incurable disease either by himself/herself or by others should be also evaluated in this framework.

Turkish Studies

In other words, since euthanasia in general signifies death rather than life, it cannot be seen as an opportunity to give meaning to the existence of the person. So, it should be kept in mind that whatever the extent of the pain is, the person should get on with making sense of his/her life. In the case of a possible euthanasia where the patient's consent is not available, the persons holding the responsibility for the patient should take this idea into consideration. Consequently, it is observed that euthanasia is not compatible with existentialism, regardless of whether the decision of euthanasia is made with or without the consent of the patient. For I do not own my body. On the contrary, I cannot exist without it. My life is always important for my existence to have a sense because all my possibilities are in it; therefore my freedom and thus my choices are related to life. For this reason, death is not an option, and no one has the right to make a decision on my life.

Keywords: Euthanasia, existentialism, life, death

Giriş

Biyotetik alanında tartışılmalı olan önemli konuların başında gelen ve kelime kökeni olarak Yunanca iyi anlamındaki 'eu' ile ölüm anlamındaki 'thanasia' sözcüklerinden türeyerek, 'iyi ya da acısız ölüm' anlamına sahip (Cevizci, 2013: 107) olan ötanazi, "Bugün için tedavisi olanaklı olmayan ıstırap içindeki hastaların ya da hastalar adına karar verebilme yetkisi olan kişilerin geçerli istemiyle hastanın yaşamının sonlandırılmasıdır." (Oğuz, Tepe, Örnek Büken ve Kırımsoy Kucur, 2005: 193). Ancak ötanazinin söz konusu olabilmesi için yaşamın tüm anlamını yitirmesi anlamında *yaşam kalitesinin* azalması, *beyin ölümünün* gerçekleşmesi, hastanın *derin acı/ıstırap* içinde olması ve *bitkisel yaşam* gibi bazı koşulların görülmesi gerekmektedir (McDougall and Gorman, 2008: 13-14). Dolayısıyla ötanazinin tanımında bahsi geçen tedavisi olanaklı olmayan hastalığın bu koşulları sağlaması beklentisi ortaya çıktığından Özkara'nın (2001: 12) belirttiği gibi zamanında teşhis konulduğunda kanser, romatizmal hastalıklar, şeker hastalığı gibi kronik olan ancak ilaçla kontrol altına alınabilen hastalıklar ile zekâ gerilikleri, down sendromu gibi doğuştan gelen ve tedavi edilemeyen ve ölüme sebep olmayan bazı hastalıklar kapsam dışında kalmaktadır.

Ayrıca tedavisi olmayan hastalığın teşhisinde yapılabilecek olası bir hata ya da hastalığın ilerde yeni olanaklarla tedavisinin bulunma olasılığı, durumu daha da karmaşık bir hale getirmektedir (Kamisar, s. 1008'den akt. İnceoğlu, 1999: 167). Bu yüzden olası bir ötanazi durumunda tartışılacak sorunlar daha da derinleşecektir. Gündeme gelen sorunların başında ise Cevizci'ye göre (2013: 108), kuşkusuz yaşamının niteliği kaybolmuş ve derin acılar içindeki bir insanın ölümünün sağlanmasının etik açıdan doğru olup olmadığı sorunu gelmektedir. Nitekim Hipokrat yemininde yer alan; "Benden öldürücü bir ilaç istendiğinde ne vereceğim ne de buna benzer bir şeyi tavsiye edeceğim." (Hippokrates, 2015: 4) ifadesi de hekimler açısından olası etik sorunların ne denli önemli olduğunu gösterir niteliktedir. Ancak ötanazi olayında hasta açısından gündeme gelebilecek bazı varoluşsal sorunlar da göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle söz konusu sorunları gözler önüne serebilmek ve değerlendirebilmek için varoluşçuluğun ana hatlarıyla tanıtılması önem arz etmektedir.

Sartre'in; "...insana değer veren, saygı gösteren tek kuramdır; ona nesne gözüyle bakmayan biricik kuram..." (Sartre, 2007: 61) şeklinde nitelediği varoluşçuluk, köklerini Kierkegaard'dan ve özelinde onun varoluş kavramından alarak 1930'larda Almanya'da biçimlenmiş ve yayılım göstermiş (Bollnow, 2004: 9), insanın önceden belirlenmiş bir özünün olmadığını ve gerçekleştireceği özgür seçimler ile kendi özünü de seçebileceğini savunan (Foulquie, 1998: 46) bir akımdır. Varoluşçuluğun beş ana teması ise insanın ne olduğunu/olacağını seçimlerinin belirmesine

Turkish Studies

karşılık olarak *varoluşun özden önce gelmesi*, insanın sonlu bir varlık oluşuna istinaden yaşanan *zamanın taşıdığı hayatî önem*, insanın anlam ve kimlik arayışına önem veren insan merkezli bir felsefe oluşu sebebiyle *hümanizm*, bizi biz yapan yapıp ettiklerimizle ilgili olarak *özgürlük ve sorumluluk* ve kişisel yaşamın özgünlüğü ile ilgili olarak *yüce görülen etik düşünceler*dir (Flynn, 2006: 8). Bunların dışında insanın toplumla ilişkisi, kaygı, ölüm, tarihsellik (Bollnow, 2004), başkası, bağlanma, yabancılaşma, hiçlik (Mounier, 2007) gibi temaları da gündeme alarak, bu dünyada birey olmayı kitle kültürü ve yığın ahlakının önüne koyan, bireyi temele alan bir etik geliştiren ve en çok da içinde barındırdığı etik düşünceler sebebiyle önemli iz bırakmış olan bir akımdır (Özlem, 2014: 117). Bu etik düşüncelerin varoluşçuluğun temel düşüncelerinin (özgürlük, bireysellik, seçim, otantiklik gibi) içinde saklı olduğunu ve varoluşçuluk ile varoluşçu etiğin hemen hemen aynı anlamları taşıdıklarını belirtmek de olanaklıdır (Michelman, 2008: 128). Ancak bu çalışmada, varoluşçuluk adına daha geniş bir bakış açısı sergileyebilmek için varoluşçu etik ifadesi kullanılmamıştır. Akımın önemli temsilcileri ise Heidegger, Sartre, Jaspers, Marcel, Buber, Beauvoir, Camus gibi filozoflardır (Güçlü, Uzun, Uzun ve Yolsal, 2008: 1522).

Bu çalışmanın amacı ise hastanın istem durumuna göre ötanazi türlerine varoluşçu bir yaklaşım sergileyebilmenin olanaklarını gözler önüne sermektir. Bu kapsamda, varoluşçuluğun temel düşünce ve temalarından hareketle, hastanın istem durumuna göre ötanazi türlerinde ortaya çıkma potansiyeline sahip olan bazı sorular/sorunlar, varoluşçu bir tarzda formüle edilerek, bunlara varoluşçuluk açısından yanıtlar aranmaya çalışılmıştır. Bu sebeple, ötanazi hakkındaki çeşitli insan hakları ve hukuki boyutu (Velleman, 1992; Altay, 2005; Gürçan, 2011; Şen, 2015; Demirörs ve Hızal, 2016), dini/teolojik boyutu (Perrett, 1996; Schlögel, 2002; Yiğit, 2003; Türkmen, 2015; Sümer, 2015), tıbbî boyutu (Kumaş, 2005; Tepehan, Özkara ve Yavuz, 2011; Çetinkaya ve Karabulut, 2016) ve diğer bazı felsefi bağlamlar (Akbaş, 2010; Kuyurtar, 2014; Gök, 2015) dışında bir çerçeve sunulmuştur.

Literatürde hastanın istem durumuna göre ötanazi türleri, istemli, istem-dışı ve istemsiz (İnceoğlu, 1999; Özkara, 2001) şeklinde sınıflandırılırken, gönüllü, gönüllü olmayan ve gönülsüz (Oğuz, Tepe, Örnek Büken ve Kırımsoy Kucur, 2005) şeklinde adlandırma da bulunmaktadır. Bu çalışmada ise istemli, istem-dışı ve istemsiz ötanazi ifadeleri tercih edilmiştir. Bu türler kısaca açıklanarak ortaya çıkan sorunlara varoluşçu bir yorum getirilmeye çalışılmıştır.

İstemli Ötanazinin Varoluşçu Yorumu

Hastanın ölme isteğini bir şekilde açıkça gösterebildiği ve ifade edebildiği durumlarda söz konusu olan (Oğuz, Tepe, Örnek Büken ve Kırımsoy Kucur, 2005: 193) istemli ötanazide, hasta isteğini kendi iradesiyle sözlü ya da yazılı bir şekilde belirtebilmektedir (Güçlü, Uzun, Uzun ve Yolsal, 2008: 1101). İstemli ötanazinin gerçekleşebilmesi için ise temyiz gücü, aydınlatılmış onam ve gönüllülük/istemlilik durumlarının olması gerekmektedir (İnceoğlu, 1999: 159). *Temyiz gücü*, kişinin kendisine yapılacak müdahalenin zararları ve yararları konusunda farkında olması ve bunun anlamını kavrayabilmesi (Urofsky, s. 17'den akt. İnceoğlu, 1999: 159), *aydınlatılmış onam*, hastanın kendisine uygulanacak tedavi ve tanı süreçlerine ilişkin olarak ortaya çıkabilecek tüm olası olumlu ve olumsuz sonuçlar konusunda bilgilendirilmesi ve hastanın bunları anlayarak kabul etmesi (Oğuz, Tepe, Örnek Büken ve Kırımsoy Kucur, 2005: 19) iken, *gönüllülük/istemlilik* ise hastanın hiçbir baskı altında kalmadan kendi iradesi ve isteği ile karar vermesi anlamındadır (Oğuz, Tepe, Örnek Büken ve Kırımsoy Kucur, 2005: 115). Hastanın bilincinin tamamen açık olması ve bizzat içinde bulunduğu sıkıntı verici durumdan kurtulmak için ölmeyi bizzat yine kendisinin seçmesi sebebiyle varoluşçu açıdan bazı sorular gündeme gelmektedir.

Gündeme gelme olasılığı olan sorulardan birisi *yaşam yerine ölümü seçmek varoluşsal bir seçim midir?* sorusudur. Kişinin isteyerek içinde bulunduğu acı verici durumdan kurtulmak adına ölümü tercih etmesi nedeniyle varoluşçu bakış açısından birtakım sıkıntılı durumlar gündeme gelmektedir. Bunlardan bir tanesi, Jean-Paul Sartre'in; "İnsan, var olduktan sonra kendini kavradığı gibidir, varlaşmaya doğru yaptığı bu atılımdan (hamleden) sonra olmak istediği gibidir. Kendini nasıl yaparsa öyledir yani. Varoluşçuluğun baş ilkesi de budur işte." (Sartre, 2007: 40) diyerek önemini vurguladığı ve Kierkegaard'ın bir bakıma etiğin kuruluş ilkesi olarak gördüğü, özgürlük ve sorumluluğun farkına varma durumu olarak nitelediği ve kişiyi daha yüksek bir varlık mertebesine ulaştırıcı unsur olan *seçim* (Michelman, 2008: 91-92) düşüncesi ile ilgilidir. Seçim yapmak, bir bakıma mevcut olanaklardan birini tercih ederek ya da o olanak hakkında karara vararak insanın kendi varlığına anlam yüklemesi (Heidegger, 2000) olarak kabul edilebilir. Sartre'in dediği gibi; "Şöyle ya da böyle olmayı seçmek, bir bakıma, seçtiğimiz şeyin değerli olduğunu belirtmek demektir. Çünkü hiçbir zaman kötüyü seçmeyiz. Hep iyiyi (iyi sandığımızı) seçeriz. Herkes için iyi olmayan şey, bizim için de iyi olamaz." (Sartre, 2007: 41). O halde yaşamak yerine ölümü seçmek, seçim eyleminin bizatihi kendisiyle çelişir gibi görünmektedir ve ölümün iyiliğini kabul etmek ya da ölümün iyi bir seçenek olduğunu düşünmek varoluşçuluk açısından pek doğru görünmemektedir. Çünkü "Varoluşçulara göre, ölüm fiziksel bir olay ya da biyolojik bir süreç değildir fakat ölecek olmanın farkındalığıdır... bu ölüm farkındalığı yalnızca varolabilme ya da olamamaya ilişkin psikolojik bir durum değil, varoluşun yapıtaşdır ve bir özgürlük farkındalığı ve böylelikle otantik olmanın hayata geçmesiyle ilişkilidir." (Michelman, 2008: 112). Yani varoluşçulukta ölüm, basit bir son buluş ya da zamana yayılan bir can çekişmesi değil, yaşama doğrudan etkisi olan dönüştürücü bir güç ve yaşamın kurgulanmasındaki asli unsur olarak dikkat çekmektedir (Bollnow, 2004: 78-79). Bu yüzden önemli olan ölümün insan yaşamını ne derecede anlamlandırdığıdır. Heidegger'in de dediği gibi "Ölüm, en geniş anlamda, yaşamın bir fenomenidir." (Heidegger, 2000: 290). Bir başka varoluşçu filozof Albert Camus düşüncesinde ise yaşamın tüm saçmalıklarına rağmen ölümü tercih etmek, yani intihar etmek değil, yaşama tutunmak, daha olumlu görülmektedir çünkü insan, yaşamını sonlandırarak saçmayı ortadan kaldırdığını zanneder, ancak sadece kendisini ortadan kaldırmıştır (Gündoğan, 1995: 86-88). Bu nedenle, yaşamın tüm saçmalığına rağmen yaşamı seçmek, yani başkaldırmak daha iyi görülen bir seçenektir (Durakoğlu ve Cebecioğlu, 2016: 380). Öyleyse varoluşçuluğa göre, yaşamayı seçmek, ölüme oranla daha olumlu ve iyi bir seçenek olarak değerlendirilebileceğinden, bir bireyin ötanazi talep etmesinin olanaklar dışında olduğunu belirtmek gerekmektedir. Çünkü acı veren bir durumdan kurtulmanın yolu ölümü seçmek değil, yaşamı anlamlandırabilmeyle çalışmaktır.

Bu düşüncelerden hareketle *insanın yaşamına son verme özgürlüğü var mıdır?* sorusu gündeme gelmektedir. Varoluşçulukta, insan varoluşunun temel yapıtaşlarından birisi olarak görülen özgürlük, insanın kendisini tüm dışsal etkenlerden etkilenmeyerek belirlemesi ve bir tür seçim gücüne karşılık gelmektedir (Michelman, 2008: 156). İnsanın seçim yapması ve varoluşunu anlamlandırmasına bir bakıma kaynaklık eden özgürlük, insana insan olma niteliğini de sağlama özelliğine sahip bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle özgürlüğün olmaması olanaksızdır. Sartre özgürlüğün bu niteliğini; "Sonsuza kadar özümün ötesinde, edimimin âmillerinin ve sâiklerinin ötesinde varolmaya mahkumum: ben özgür olmaya mahkumum. Bu demektir ki özgürlüğüme, onun kendisinden başkaca sınır bulunamaz, ya da dilerseñiz özgür olmaya son verme özgürlüğüne sahip değiliz." (Sartre, 2009: 558) diyerek vurgularken, aslında insanın seçim yapmama lüksünün de olmadığını gösterir. Ancak yapılacak olan seçimlerin niteliği özgürlüğün bu özelliğinden dolayı nasıl etkilenecektir? Yani, insan adına her şeyi seçme özgürlüğünden söz edilebilir mi? Başlangıçta özgürlük dilediği şekilde eyleme özgürlüğü ya da dilediğini seçme özgürlüğü şeklindeymiş gibi anlaşılrsa da aslında tam olarak böyle olduğu söylenemez. Çünkü Sartre, "Elbette edimlerimden her biri, en küçük davranışım bile belirlediğimiz anlamda tümüyle özgürdür;

Turkish Studies

ama bu, edimin *herhangi bir edim* olabileceği anlamına gelmediği gibi, hattâ öngörülemez olabileceği anlamına da gelmez.” (Sartre, 2009: 574) diyerek özgürlüğün insan varoluşu açısından önemini vurgulamakta ve bir anlamda insanın varolmaya yönelik seçimlerine ve bu konudaki özgürlüğe işaret etmekte olduğu düşünülebilir. Çünkü Sartre’a göre “İnsan kendi tasarısından başka bir şey değildir; kendi yaptığı, gerçekleştirdiği ölçüde vardır; yani hayatından, edimlerinin (fiillerinin) toplamından ibarettir!” (Sartre, 2007: 56). O halde insan, varolmaya çabaladıkça, yaşamını ve varlığını anlamlandırmak için seçimler yaptığı sürece özgür olmaktadır. Buna göre, ötanazi isteyerek yaşamın sonlandırılması talebine yönelik bir edimin, varolmaya değil varolmaktan vazgeçmeye işaret ettiği düşünülürse insanın yaşamına son verme özgürlüğünün olmadığı söylenebilir.

Gündeme gelen sorulardan bir başkası da *kişinin kendi bedeni üzerinde dilediğini eylemek gibi bir tasarrufu olabilir mi?* sorusudur. Çünkü kişi istemli ötanazide bir bakıma intihar yolunu¹ seçmiş olmaktadır. Dolayısıyla ortadan kaldırmaya çalıştığı şey, bedenindeki acı değil, bizzat bedeninin kendisidir denilebilir. Kişinin kendi bedenini ortadan kaldırma düşüncesi, bedenin bir nesne ya da araç konumunda düşünülüyor oluşuyla ilgilidir. Oysaki varoluşçulukta “Merleau-Ponty’nin iddia ettiği (ve Marcel’in de hemfikir olduğu) gibi, bir bedene sahip değilim, Ben bedenimim.” (Flynn, 2006: 61). Çünkü Marcel düşüncesinde bedenim hiçbir zaman bir nesne olamayacağı gibi bedenimin bir bakıma kendim ile eşdeğer olması sebebiyle bir süje olarak tasarlanması ya da düşünülmesi gerekmektedir (Koç, 2004: 104). Marcel’in ifade şekliyle “Yaşamım bana verilemez ve görüşlere rağmen, yaşamım bedenimde cisimleştiği için bedenim de bana verilemez. Benim dışımda bulunan (bana dışsal olan) bir araç bir nesnedir ve bu bakımdan bedenim bir nesne değildir ve olamaz da.” (Marcel, 1949: 109). Bu bakımdan denilebilir ki, her türlü yaşamsal edimlerin bir araya geldiği, yaşamının gerçekleştiği ve insanın bir bakıma varolduğu bir yer anlamı taşıdığından “...’benimki olarak beden’ malik olunan (possessed), yani tasarrufumda olan bir şey değildir.” (Koç, 2004: 111). Benzer şekilde Merleau-Ponty de bedeni nesnel bir biçimde bilim alanında incelemeye konu olan bir nesne değil, aksine bizzat benim içten yaşadığım bir öz-beden olarak tasvir etmektedir (Gürsoy, 2007: 21). Bu bakımdan bedenin taşıdığı anlam, bir araç ya da nesne olmaktan çok daha ötesi olduğuna göre, insanın kendi bedeni üzerinde dilediğini eylemesi pek olanaklı görünmemektedir.

O halde, kişinin acı çekmekten dolayı ölümü istemesinin, yani ötanaziyi gönüllü olarak talep etmesinin varoluşçu bakış açısından onay alabilecek bir eylem olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmek olanaklıdır. İnsanın üzerinde düşen görev, yaşamını anlamlandırmak ise bu görev pekâlâ tedavisi olanaksız olan bir hastalığa yakalanma ya da bedensel işlevlerin yitirilmesi durumlarında da gerçekleşebilir.

İstem-dışı Ötanazinin Varoluşçu Yorumu

Bu ötanazi türü, hastanın seçim yapabilme iradesinin yerinde olup olmadığının tam olarak bilinemediği durumlarda yapılan (İnceoğlu, 1999: 217), hastanın tam olarak ölüm isteğine yönelik bir kanıtın olmadığı, hastanın geçmişteki söylemlerinden hareketle yasal temsilcilerin ölüm isteğini belirttikleri (Oğuz, Tepe, Örnek Büken ve Kırimsoy Kucur, 2005: 193-194) ve çeşitli psikolojik veya nörolojik nedenlerden dolayı bilinç kaybı yaşayan hastalara (Güven, 2000: 14), yani koma veya bitkisel yaşamda olan hastalara (İnceoğlu, 1999: 157) uygulanan ötanazi türüdür. Bu türde, ölüm kararını hastanın kendisinin değil yakınlarının ya da yasal temsilcilerinin alıyor oluşu sebebiyle varoluşçu açıdan gündeme gelmesi olası olan soru; *başkaları bir kişi yerine karar verebilir mi?* sorusudur. Bu sorunun yanıtı ise insanın diğer insanlar, yani başkaları karşısındaki konumu ve başkalarının bireysel varoluşa ne derecede etki ettiği ile ilgilidir. Gerçekten de bireysel varoluşun

¹ Bkz. Cevizci (2013: 108).

sınırları başkalarının müdahale edebileceği kadar açık değildir. Çünkü “Cemaat Varoluş felsefesi için bilakis insanı özgün bir şekilde varolmaktan alıkoyan şeydir... Bu bakımdan Varoluş, münferid insanın hep ve mecburen cemaat zemininden sıyrılarak gerçekleştirdiği bir Varoluş'tur.” (Bollnow, 2004: 50). Bu yüzden insanın kendi otantikliğini, yani kendi olmaklığını kazanabilmesi için (Michelman, 2008: 43) kendi kararlarını kendisinin alması gereklidir denilebilir. Söz konusu olan bireysel varoluş ya da otantik olma olduğuna göre, başkalarının bireysel varoluş üzerinde söz sahibi olmak anlamında, bireysel kararlara etki etmesi de pek olanaklı görünmemektedir. Jaspers'in deyişiyle “Varoluş öylesine bireydir ki, bu bireyin kendisi olarak, yerine başkası geçemez ve konamaz.” (Jaspers, 2007: 346). Varoluşun bireyselliğine vurgu yapan bir diğer varoluşçu filozof Heidegger de Dasein'ı diğer Dasein'lar ile birlikte olan bir varolan olarak tasarlamasına karşın, Dasein'ın her zaman kendi olmaklığını koruması, yani seçim ve kararlarını kendisinin gerçekleştirmesine yönelik bir düşünceyi savunmakta ve Dasein'ın gündelik yaşamındaki tavrı olarak gördüğü başkalarını onun otantikliğine bir engel olarak görmektedir (Heidegger, 2000). Bu nedenledir ki, başkalarının kişi yerine karar vermesi, varoluşçuluğun onaylayabileceği bir edim olamayacağından, istem-dışı ötanazinin gerçekleştirilmesinde varoluşçuluk açısından düşünüldüğünde son derece sıkıntılı bir durum ortaya çıkmaktadır. O da ötanazi uygulanan kişinin gerçekten ölmeyi isteyip istemediğine ilişkin bir bulgunun olmamasıdır. Yani kişi, kendini ifade edemiyor ya da düşündüklerini ifade edemiyor gibi görünse de aşağıdaki örnek olayda olduğu gibi aslında yaşama tutunma isteği içerisinde olabilir.

“Güney Afrika Cumhuriyeti'nde yaşayan Martin Pistorius'un yaşam mücadelesi 12 yaşındayken (1984 yılında) geçirdiği bir boğaz enfeksiyonuyla başlayan kriptokok menenjitini geçirmesiyle başladı. Hastalığın ilerlemesi sonucu bitkisel hayata giren Martin'in iyileşmesi için 7 yıl uğraşan doktorlar hastanın hareket kabiliyetini yitirdiğini, iletişim kurmaktan aciz olduğunu ve asla iyileşemeyeceğini anladı. Doktorlar, Martin 19 yaşına geldiğinde Pistorius ailesine ‘Çocuğunuzu eve götürün ve huzur içinde ölmesini bekleyin’ diyerek çarelerinin tükendiğini açıkladı. Ancak yaşama mücadelesi 12 yıl boyunca devam eden Pistorius, ailesinin yardımıyla hayata geri döndü.” (Annem ölmem için, 2015). “Martin, hayatındaki en kötü anların ise annesinin odasına geldiğinde kulağına ‘Umarım ölürsün’ dediği zaman olduğunu belirtti.” (12 yıl sonra, 2015).

Yaşanan bu olay, koma ya da bitkisel yaşam gibi durumlarda ötanazinin hasta yakınlar tarafından istenmesinin ya da varoluşçu bir tarzda ifade edilecek olursa başkalarının kişi yerine karar vermesinin ne derece yanlış olduğunu ve her daim kişisel varoluşun ve yaşamın anlamlandırılmasının önünde bir engel teşkil ettiğini göstermektedir.

İstemsiz Ötanazinin Varoluşçu Yorumu

İstemsiz ötanazi ise hastanın iradesinin hiç gözetilmediği, hastaya ölme isteği konusunda herhangi bir sorunun dahi sorulmadan, hatta hasta yakınlarının taleplerinin de dikkate alınmadığı ötanazi türüdür (İnceoğlu, 1999: 246). Bu tür, hastanın ölüm talebi olmamasına karşın merhametli öldürme olarak da adlandırılan (Yount, 2007: 4) ve hastanın yaşamayı istemesine ya da istediğine ilişkin kanıtlar olmasına karşın yapılan ve cinayetten ayırt edilmeyen türdür (Oğuz, Tepe, Örnek Büken ve Kırımsoy Kucur, 2005: 194). Bu türde ortaya çıkan varoluşsal soru ya da sorunlar ise başkasının kişi yerine karar vermesinden dolayı ortaya çıkan sorunlar olduğundan ve istem-dışı ötanazi ile benzerlik taşıdığından tekrara düşmemek adına bir kez daha yer verilmemiştir.

Sonuç

Ötanazi konusundaki tıbbî, dinî, etik gibi alanlardaki tartışmalar bir yana, bu olgunun varoluşçuluğun bakış açısıyla yorumlanmaya çalışıldığı bu çalışmada görülmüştür ki, tartışılması gereken konulardan birisi de ortaya çıkması olası olan varoluşsal soru ya da sorunlardır. Doğrudan doğruya varoluşçu filozofların söylemlerine ya da düşüncelerine yansımayan bu sorunlar, kişinin

yaşam yerine ölümü seçmesi, yaşamına son vermesi, bedeni üzerindeki tasarrufu ve başkalarının kişi yerine karar vermesi durumlarında gündeme gelebilme potansiyeline sahip olan seçim ve karar verme, özgürlük, ölüm, başkaları gibi temalar çerçevesinde şekillenmektedir. Söz konusu sorular ya da sorunlar, varoluşçuluk açısından yorumlandığında ortaya çıkan tabloda, yaşamın her daim bireysel varoluş açısından son derece önemli bir konumu olmasına dayanarak, hastanın istem durumuna göre ötanazinin varoluşçuluk tarafından olumlu görülemeyeceği tespit edilmiştir. Varoluşçuluğun temel düşünceleri, kişinin bireysel varoluşunun anlamını nasıl kazanacağı üzerinde odaklandığından, yaşamın yaşanmak durumunda olduğu ve ondan kaçmanın ya da kaçınmanın bireysel varoluşun anlam kazanmasına herhangi olumlu bir etkisinin olmadığı düşünülürse, tedavisi olanaklar dışında olan bir hastalığa sahip olan kişinin gerek kendisinin gerekse başkalarının alacağı bir kararla ölüm yolunun açılmasını da bu minvalde değerlendirmek gerekecektir. Yani ötanazi, genel olarak yaşama değil ölüme işaret ettiğinden kişinin varoluşunu anlamlandıran bir olanak olarak görülemeyecektir. Bu durumda kişi ne derecede bir acı içinde olursa olsun yaşamını anlamlandırma yolunda ilerlemesi gerektiğini unutmamalıdır. Kendi iradesi dışındaki olası bir ötanazi durumunda ise hasta için yetkili konumundaki kişiler bu düşünceyi dikkate almalıdırlar. Sonuç olarak, ister hasta kendi iradesini kullanarak, ister iradesi dışında olsun ötanazinin varoluşçuluk ile uyummadığı görülmektedir. Çünkü ben bedenime sahip değilim, aksine o olmadan var olamam, yaşamım varlığımın anlam kazanması için her daim önemlidir çünkü tüm olanaklarım onun içindedir bu nedenle özgürlüğüm ve buna bağlı olarak seçimlerim yaşama dairedir. Bu nedenle ölüm bir seçenek değildir ve hiç kimse benim yaşamım üzerinde karar verme hakkına sahip değildir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, M. (2010). Biyoetik Bir Sorun Olarak Ötanazi: Tarihi, Çeşitleri ve Felsefesi. *Felsefe Dünyası*, (51), 1-15.
- Altay, G. (2005). *Nitelikli Yaşam Hakkı İçin Ötanazi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bollnow, O. F. (2004). *Varoluş Felsefesi* (Der ve Ter. Medeni Beyaztaş). İstanbul: Efkâr Yayınları.
- Cevizci, A. (2013). *Uygulamalı Etik*. İstanbul: Say Yayınları.
- Çetinkaya, F. ve Karabulut, N. (2016). Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Ötanazi Hakkında Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 2016, 3 (2), 28-39. <http://hacettepehemsirelikdergisi.org/pdf/pdf_HHD_221.pdf> adresinden 24 Ocak 2017'de erişildi.
- Demirörs, Ö. ve Hızal, S. A. (2016). Türk Ceza Hukuku Açısından Ötanazi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65 (4), 1481-1516. <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/2150/22264.pdf>> adresinden 19 Ocak 2017'de erişildi.
- Durakoğlu, A. ve Cebecioğlu, G. (2016). An Analysis of Albert Camus' Revolt Philosophy in the Context of His Novel 'The Plague'/Albert Camus'nun Başkaldırma Felsefesinin 'Veba' Adlı Romanı Bağlamında Analizi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 11/2 Winter 2016, p. 369-382, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9175>. Ankara-Turkey.

- Flynn, T. R. (2006). *Existentialism: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Foulquie, P. (1998). *Varoluşçunun Varoluşu* (Çev. Yakup Şahan). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Gök, A. (2015). *Aristoteles'in Etik Görüşü Bağlamında Ötanazi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S. ve Yolsal, Ü. H. (2008). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Gündoğan, A. O. (1995). *Albert Camus ve Başkaldırma Felsefesi*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Gürcan, E. C. (2011). Ötanazi: Yaşama Hakkı Açısından Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 60 (2), 255-280. <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1585/17178.pdf>> adresinden 14 Temmuz 2016'da erişildi.
- Gürsoy, K. (2007). *Maurice Merleau-Ponty'de Algı Problemine Giriş*. Ankara: Lotus Yayınevi.
- Güven, K. (2000). *Kişilik Hakları ve Ötanazi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Heidegger, M. (2000). *Being and Time* (Trans. John Macquarrie & Edward Robinson). Oxford: Blackwell Publishers.
- Hippokrates. (2015). Hipokrat Yemini (Çev. İlyas Altuner). *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 1-7. <[http://sosbilder.igdir.edu.tr/Makaleler/334270469_01_Hippocrates_\(01-07\).pdf](http://sosbilder.igdir.edu.tr/Makaleler/334270469_01_Hippocrates_(01-07).pdf)> adresinden 18 Ocak 2017'de erişildi.
- Jaspers, K. (2007). *Felsefe Nedir?* (Çev. İsmet Zeki Eyuboğlu). İstanbul: Say Yayınları.
- İnceoğlu, S. (1999). *Ölme Hakkı (Ötanazi)*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Koç, E. (2004). *Gabriel Marcel ve Sadakat*. Ankara: ART Basın Yayın.
- Kumaş, G. (2005). *Adan İlindeki Çeşitli Hastanelerin Yoğun Bakım Ünitelerinde Çalışan Hemşirelerin Ötanazi Hakkındaki Düşünceleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Kuyurtar, E. (2014). Aktif ve Pasif Ötanazi Ayrımı Ahlaksal Bir Ayrım Mıdır?. *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, (17), 47-70. <<http://www.flsfdergisi.com/sayi17/47-70.pdf>> adresinden 14 Temmuz 2016'da erişildi.
- Marcel, G. (1949). *Being and Having* (Trans. Katharine Farrer). Westminster: Dacre Press
- McDougall, J. F. and Gorman, M. (2008). *Euthanasia A Reference Handbook*. California: ABC-CLIO.
- Mounier, E. (2007). *Varoluş Felsefelerine Giriş* (Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu). İstanbul: Say Yayınları.
- Michelman, S. (2008). *Historical Dictionary of Existentialism*. Maryland: Scarecrow Press.
- Oğuz, Y. N., Tepe, H., Örnek Büken, N. ve Kırımsoy Kucur, D. (2005). *Biyetik Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Özlem, D. (2014). *Etik-Ahlak Felsefesi*. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Özkara, E. (2001). *Ötanazide Temel Kavramlar ve Güncel Tartışmalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Perrett, R. W. (1996). Buddhism, Euthanasia and the Sanctity of Life. *Journal of Medical Ethics*, 22 (5), 309-313. <<http://jme.bmj.com/content/medethics/22/5/309.full.pdf>> adresinden 19 Ocak 2017'de erişildi.
- Sartre, J. P. (2007). *Varoluşçuluk* (Çev. Asım Bezirci). İstanbul: Say Yayınları.
- Sartre, J. P. (2009). *Varlık ve Hiçlik Fenomenolojik Ontoloji Denemesi* (Çev. Turhan Ilgaz ve Gaye Çankaya Esen). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Schlögel, H. (2002). Ötanazi ve Teoloji (Çev. Osman Taştan). *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43 (1), 293-299. <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/724/9151.pdf>> adresinden 24 Ocak 2017'de erişildi.
- Sümer, N. (2015). *Dinlerde İntihar Şehitlik ve Ötanazi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Şen, Y. F. (2015). Yaşam Hakkı: İdam, Kürtaj, Ötanazi ve Siyasal Sorumluluk. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 1-26. <<http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunisosbil/article/view/5000151033/5000137076>> adresinden 22 Aralık 2016'da erişildi.
- Tepahan, S., Özkara, E. ve Yavuz, M. F. (2011). Yoğun Bakım ve Diğer Birimlerde Görev Yapan Hemşirelerin Ötanaziye Yaklaşımı. *Adli Tıp Dergisi*, 25 (2), 115-124. <http://www.journalagent.com/adlitip/pdfs/ADLITIP_25_2_115_124.pdf> adresinden 24 Ocak 2017'de erişildi.
- Türkmen, H. (2015). Ötanazi Sorunsalına Teolojik Açından Bir Bakış. *Kelam Araştırmaları*, 13 (1), 495-519. <<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kader/article/view/1076000351/1076000369>> adresinden 22 Aralık 2016'da erişildi.
- Velleman, J. D. (1992). Against the Right to Die. *The Journal of Medicine and Philosophy*, 17 (6), 665-681. <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/philosophy/undergraduate/modules/ph137/2014-15/velleman_-_against_the_right_to_die.pdf> adresinden 19 Ocak 2017'de erişildi.
- Yiğit, Y. (2003). İslâm Ceza Hukuku Açısından Ötanazi ve Hukukî Sonuçlarının Değerlendirilmesi. *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 16 (3), 337-349. <<http://www.islamiarastirmalar.com/upload/pdf/7886c58f66818af.pdf?sid=172517fc2ef7aa7f1fdeb149251afe40>> adresinden 19 Ocak 2017'de erişildi.
- Yount, L. (2007). *Right to Die and Euthanasia Revised Edition*. New York: Infobase Publishing.
- 'Annem ölmem için sürekli dua ediyordu' dedi. (2015, 14 Ocak). <<http://www.gazetevatan.com/-annem-olmem-icin-surekli-dua-ediyordu-dedi-716929-dunya/>> adresinden 30 Kasım 2016'da erişildi.
- 12 yıl sonra komadan çıktı ve söyledikleri şok etti!. (2015, 20 Mart). <<http://www.hurriyet.com.tr/12-yil-sonra-komadan-cikti-ve-soyledikleri-sok-etti-28501297>> adresinden 30 Kasım 2016'da erişildi.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Manav, F. (2017). “Hastanın İstem Durumuna Göre Ötanazi Türlerinin Varoluşçu Yorumu / Existentialist Interpretation of the Types of Euthanasia by Patient’s Voluntariness Status”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağanı) Volume 12/3, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11587>, p. 413-424.